

dat onderscheid middeleeuws – modern moeilijk te maken. Als je het zo zegt, onderschat je dan eigenlijk niet de middeleeuwen!

Het heeft er alle schijn van dat *Gruuthuse* de eerste poëzie vormt in de Nederlandse literatuurgeschiedenis waar op aanzienlijke schaal, en als een welbewuste/principiële keuze, het eigen/individuele/persoonlijke leven tot de krachtbron/in het centrum/glanzende kiemcel van de literatuur is gemaakt/gekozen. In elk geval slaat *Gruuthuse* precies de omgekeerde weg/tegengestelde richting in als de gelijktijdige (minne)lyriek van het *Haags liederenhandschrift*.⁴ Die laatste zoekt het in ideaaltypische stilering, in het bovenpersoonlijke en creëert een gedroomde, onwerkelijke/irreële bijna buitenaardse ruimte voor de liefde (minnetuin e.d.). *Gruuthuse* speelt voluit in de stad en het omliggende platteland, en haalt juist meer concrete werkelijkheid en vooral het eigen subject de poëzie in/binnen. Voor onze smaak kan er geen twijfel zijn welk van de twee de aantrekkelijkste keuze is, en terwijl het *Haags liederenhandschrift* vandaag de dag een aanmerkelijke bijsluiter/leeswijzer behoeft, treft *Gruuthuse* treft ons door zijn verrassende “moderniteit”. Alweer heeft Joris Reynaert het loepzuiver verwoord:

Hier geen conventioneel rollenspel meer en geen formulaire retoriek, maar de zuinige, rake verwoording van een herkenbaar, navoelbaar psychologisch moment in de relatie tussen twee mensen, voor wie de liefde niet in de eerste plaats een zingevend ideaal, maar een reële levensvervulling lijkt te kunnen zijn. Niet langer hoofse minnellyriek dus, maar liefdespoëzie zonder meer.

[...] En vooral: het gedicht heeft, onder meer door de zuinigheid waarmee het formuleert én door het spelen met betekenisnuances en onzekerheden, die openheid, die invulbaarheid, dat uitdagende *raadsel*-karakter, dat sinds het negentiende-eeuwse symbolisme de hedendaagse esthetiek inzake poëzie mee bepaalt.⁵

Dit komt allemaal samen in de eenvoud en emotie van het *Egidiuslied*, met zijn betoverende samenspel van tekst en toon.

***Compleet citeren, met wijsaanduiding

---

⁴ Zie p. ***

⁵ Reynaert 1999, 134.

Ontdekt in [***HermanB hoe zat het nu ook al weer met receptiegeschiedenis Egidius?] direct als meesterwerk gekoesterd en sindsdien uit geen enkele bloemlezing weg te denken. Men kan lang zoeken naar een bloemlezing waar dit lied niet instaat, meest gebloemleesde gedicht/elke bloemlezing present, misschien wel meer dan welk ander Nederlands gedicht ook, nagenoeg 100% score in bloemlezingen. Het lied heeft dan ook een uitzonderlijke magie, natuurlijk door zijn ouderdom misschien wel speciaal vanwege de welluidende voornaam als het eerste woord. In elk geval schept dit meteen een sfeer van onmiddellijkheid/authentieke medemenselijkheid/authenticiteit. (“What if-history” is in de literatuurgeschiedenis (nog) geen gangbare praktijk, maar stel dat het lied was begonnen met “Geliefde vriend, waer bestu bleven?”). Het is alleszins denkbaar, zelfs waarschijnlijk dat achter de naam Egidius een historische figuur/reëel personage schuilgaat, en de Brugse stadsarchivaris Noel Geirnaert heeft hem met tamelijke stelligheid onlangs geïdentificeerd als Gillis (Egidius) Honin, telg uit een machtige makelaarsfamilie in de stad. Ook hij bekleedde notabele functies in Brugge – er loopt toch wel een dikke lijn tussen *Gruuthuse* en het gemeentebestuur – en stond op de nominatie om schepen te worden toen hij op 8 oktober 1385 plotseling overleed. Hij werd begraven in de Sint Walburga, waar hij kerkmeester was geweest en uit dien hoofde nauw betrokken bij de liturgie. Hij stierf overigens met schulden beladen. [***toch even een vraag aan de meelezers: kans op zelfgekozen dood, zie toch ook vs 3 van het lied, hoewel ik terugschrik voor een dergelijke interpretatie, al was het maar omdat een suïcidant natuurlijk verdoemd was?]

Zelfmoord van Egidius? Dat lijkt me uitgesloten; zelfs Judas wordt niet zozeer bestraft in de hel omdat hij God had verraden, maar omdat hij had toegegeven aan ultieme wanhoop (geen vertrouwen in de barmhartigheid van God). “du coors die doot” is op te vatten als een verwijt in vriendschap, contrasterend met “ik moet verder leven”.

Ik zou er niet op ingaan. Er bestaat een lespakket voor middelbare school dat zo interpreteert en dat vond ik heel onwaarschijnlijk. Je geeft de voornaamste reden-tegen ook aan. Voor de dood kiezen kan ook een overgave zijn aan een onontkoombaar proces.

De identificatie is historisch zeker van betekenis, maar poëtisch eigenlijk van geen belang (Netzomin als we hoeven te weten wie het was die Nijhoff op het oog had met zijn “Claudien, jij speelt piano en ik zit...”, en hetzelfde geldt in het lichtere genre voor Angie, Michelle, Marieke, Nathalie en al die anderen). De kracht van het lied is immers dat het via het schijnbaar unieke het universele treft. Een gedurfde maar hele

mooie keuze van de dichter is geweest om niet een lied óver, maar tót de betreurde Egidius te maken. Het schept een atmosfeer van intimiteit, waarin de geliefde vriend ons, toehoorders, niettemin nabij komt. In zijn portret/profiel komen twee facetten naar voren waarin wie wat meer weet van *Gruuthuse* hoofdmotieven uit het handschrift herkent: de cultus van gezelschap en muziek. Iets verderop in het handschrift staat een tweede lied over Egidius, waaruit blijkt dat hij een mooie stem moet hebben gehad. *Menich edel musicien prees dinen voys ende dijn tenuere*. Het was ook de muziek die de vrienden verbond en die hun tweeheid tot een eenheid/hen tot twee-eenheid maakte, zozeer “dat het wel leek dat wij tezamen zouden sterven”. *Het sceen teen moeste ghestorven sijn*.

Quod non, zoals zou blijken – en nu is hun polyfonie **hoe weet je dat ze polyfoon zongen, en niet samen eenstemmig?** teruggevallen in de flauwe eenzang/monotonie van de achtergebleven vriend die zingt, en die dit haast als een corvee ervaart: zie hoe hij zegt ik *moet* nog (blijven) zingen, en futiel/bescheiden genoeg een *liedje*. Het zingen geeft zijn leven inhoud, maar het is kunst bij gebrek aan beter, en van polyfoon teruggevallen naar monotoon. Het leven is futiel geworden/niet meer hetzelfde/doet er zoveel minder toe, nu zijn vriend er niet meer is. Zoals Gerrit Komrij het formuleerde: “de pijn van de dood heeft hem de ogen geopend voor de pijn van het leven”. Hij *moet* nog voort met *sneven* (zwoegen, ploeteren) *ende in de werelt liden pijn*. Terwijl zijn vriend de schitteringen van de hemel smaakt, is de zanger met het leven blijven zitten. Het Egidiuslied kent weinig van de levensvreugde die *Gruuthuse* zo vaak articuleert/uitzingt. De dichter trekt zich juist terug in de berusting in een soort van levenswijsheid: wie waarlijk leeft, moet liefhebben, maar wordt daarmee ook kwetsbaar voor verlies. Niet sterven, maar verliezen is het grote thema van dit lied.

De verliezer weet zich teruggeworpen op het onbarmhartige besef dat er niets anders opzit dan te blijven *sneven*. Met de herinnering aan betere tijden: *dat was gheselschap goet ende fijn*. Plus het verlangen naar een weerzien ginds/aan gene zijde/aan de overzijde. Dan komt wat wel de meest ontroerende regel van het lied is: *beware mijn stede di beneven* - “hou mijn plaatsje vrij naast jou”. De middeleeuwse literatuur wemelt van passages over de onmetelijkheid van de hemel ⁶ - hier lijkt die hemel haast een warm vertrek/een huiskamer/opkamer/intiem verblijf/bankje. Zich daar naar toe te denken/dromen//De gedachte dat het met dit leven nog niet

---

⁶ Zie bijv. p. *** [Dirck van Delft over de hemel]

afgelopen was//, was de troost die mensen omstreeks 1400 tussen hoop en vrees vergund was, en die voor menigeen een vaste burcht zal zijn geweest. Maar zo rotsvast/verzekerd/helemaal overtuigd ervan klinkt het hier om een of andere reden al niet meer.

Beste Frits, een mooier slotakkoord van dit hoofdstuk dan jouw mooie bespreking van het Egidiuslied kan ik me echt niet bedenken! Een slotakkoord, zoals je hierna suggereert, hoeft voor mij absoluut niet.

Heb je er bewust voor gekozen om niet zoveel aandacht te besteden aan het deel 'Gedichten'?